

մէջ: Իբր քաջ էլ մտադէտ ու Ֆրանսագէտ՝ իր կարողութիւնները լրագրութեամբ ալ ի յայտ բերած է, 17 Ապր. 1887-5 Մյս. 1888 մինակը խմբագրելով «Gazette Économique et Financière» շաբաթաթերթը 51 թիւ, ուր կ'ստորադրէր R. — 10 դար առաջ ապրող Romuald Բենեդիկտեան սուրբին սկզբնատառը, — որով երեւցած է նաեւ ուրիշ թերթերու մէջ: Ինքնաշխատութեամբ ուսած էր գերմաներէնն ալ՝ սիրած բանաստեղծներուն քերթումները հաշտեցնելու համար: Ինքնագիր քերթումներէն զատ՝ կատարած է օտար հեղինակներէ բազմաթիւ թարգմանութիւններ ուր զգացում, ճաշակ, հարազատութիւն և լեզուական նրբութիւն հաւասարապէս կը փայլին և զորս ապա հրատարակած է առանձին գրքոյկներով, յաճախ բնագրաց գէմ-յանգիմանութեամբ. — «Քանի մը քարգմանութիւնք ի գաղղիական» 1879, «Մաղկաքաղ յօտարագրի քերթողաց» Ա. և Բ. 1870-80, «Հատրմտի քարգմանութիւնք յօտարագրի

(Ամփոփում «Ամենաճ Տարեցոյց» էն, 1926, էջ 673-5)

ԹԻՆՈՒՅԻ

Շատերը կը ճանչնան զինքը իբրեւ փորձ էլ մտադէտ մը որ հսկայ ծրագիրներ ունի մտքի մէջ. հնարագիտական մեծամեծ հաշիւներ, խորհրդաւոր մտերմութիւն մը թուանշաններու հետ որոնք իր ականջն ի վար մոգական բառեր կը փսփսան միշտ:...

Ու քիչեր կը ճանչնան բանաստեղծը, տըրտմութեամբ ու սակաւիկ մը պատրանքով լեցուն հոգին որ պահուցած էր կ'ապրի այդ հաշուագէտին մէջ: Իր յղացած գրամական աշխատին ամբարտաւանքուն մօտ, ոսկիի, արծաթի հոյակապ զանգուածներուն ճիշդ քովի կը, լինչպէս կըցած է փթթիլ բանաստեղծութեան գողգոթուն ծաղիկը: Ինչպէս:...

Կարապետ Գարագաշ ալ կը պատկանի Ագրիականի կղզեակէն համառ սերունդին. իտալական կապոյտ երկնքին տակ մեծցած է ու անոր ջերմ կլիմային մէջ սնած: Գրականութեան մէջ՝ այն բարձր ճաշակի տէր արուեստագէտներէն է որ իրենց ամէն երկին համար, անուրջի մէջ միայն ընդհամարուող ձեւի, գոյնի, գաղափարի կատարելութեանը կը բազման:

Ու կը մտածեմ որ այս գրագէտը, այնքան գոհարահաճ իրեն համար ողբան ներողամիտ ուրիշներուն նկատմամբ, ինչէր չէ բղքտած, պատուած, ոչնչացուցած, գոգոհութեան վայրկեանի մը մէջ:

(«Մասիս» 1893. Թ. 3973)

քերթողաց» 1886, «Հատրմտի քարգմ. ի գաղղիական քերթողաց» 1887: Նախասիրած հեղինակներն էին Տանգէ, Լուիճի Գարրէր, Լեոբարտի, Ուլանտ, Լամուրէն, Հիւկօ, Օ. Պաուլիէ, Ս. Բուլտոմ և այլն: — Կ'անդամակցէր յաճախ Ուսումն. Խորհուրդին, զի մեծ բարեկամ էր կրթութեան՝ որուն մասին հրապարակաւ ալ արտայայտուած է, 1885ին ատենաբանելով Բանկալիի Ս. Յակոբայ վարժարանի պարգ. հանգէսին: Այդ ճառը տպուած է նոյն տարին զատ տետրով: Իր կարեւոր գործը պիտի մնայ հիմնարկութիւնը Բերայի Կաթոլիկ Հայոց Ս. Գր. Լուսաւորչեան վարժարանի՝ զոր Լիսէի ալ վերածեց ու ցմահ գոլթուրաց վրան, (հերոս 1925ին ամրան փակուած՝ Միլլի կառավարութեան հրամանաւ): Նկարագրով խիզախ ու նախաձեռնարկ, յղացող, կազմակերպող ու ժիր, այլ չուայլ, յոռի մատակարար և մամոնատեաց, ինչպէս կ'ըլլան արդէն իրեն պէս իրական տեսլապաշտներէ շատեր:

Այս գրագրագէտը չի խորշիր նորէն ու չ'անդունէր զանոնք. իր ձայնը քաջաւերող է ամէն անոնք՝ որոնք կը վաստակին ապերախ վաստակը գրականութեան:

Ինքը՝ քերթողին հետ որուն երգերը բերած է մեզի այն բաներուն կը թուի երազել որ «միշտ կը մնան»:...

Այսպէս ոսկի երազներու մարդը՝ վայելչապէս խառնուած է ոսկի երազներու մարդուն. թուանշաններուն բանաստեղծութիւնը տեսած ու հրապուրուած է ինքը և միշտ սիրահար մը մնացած է անհունին ու անսահմանին: Բախտին ամէն մէկ ձախողութեան երգով մը պատասխանած է ու հիմա, յիսունի մօտերը հասած, ամբողջութիւն պէս զոր ամէն շօշափում կը կծկէ, ինքն ալ քաջուած ու ամբողջութեամբ մէկն է:

Կը սպասե՞ արդեօք որ նորերն ալ կեանքի անդուլ պայքարին մէջ պարտասուն, հետզհետեւ ու մէկիկ մէկիկ ձգելով իրենց երիտասարդի վերացումները, կորսնցնելով սրտի պատրանքները ու պարտաւորելով խոստովանիլ վաղանցուկ հանգամանքը ամէն աշխարհային վայելքներուն, իր եղբակացութեանը դան, իր բանաձեւին որ հաւատքի մը վերջաւորութիւնն է և ուրիշ հաւատքի մը սկիզբը:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

ԷՏԿԱՐ ՄԱՆԱՍ

— 305 —

ԱՌԱՆՑ հախազանցութենէ վախնալու, կրնանք ըսել թէ ժամանակակից հայ երաժիշտներու հոյլին մէջ՝ ամենալուրջերէն մին է այս երգահանը: Ի մեզ՝ փոքրածիւ եղած են այն երգահանը որոնք ժողովրդական եկեղեցական երաժշտութիւնը թողուով՝ ուզած ըլլան նուիրուիլ զուտ գիտական երաժշտութեան. ալ աւելի քիչոր են այդ ճիւղին մէջ յաջողողները: Ստուգիւ լուրջ երաժշտութիւնը սկսած է տարապայման կերպով խոտապահանջ ըլլալ, այնպէս որ Եւրոպայի հրատ. մեծ Տուններ անաչառ քննութեան կ'ենթարկեն որ և է նոր երկ՝ զայն ցանկերին անցնելէ առաջ: Այս պայմաններուն մէջ, Մանասի նման համեստ այլ Արուեստը բարձր բռնել գիտցող անձի մը մեր մէջ երեւումը պատիւ մըն է Հայերու համար:

Ծնած է Կ. Պոլիս ³¹/₁₂ Ապր. 1875ին և կը պատկանի հայ-կաթոլիկ համայնքին: Տղայ տիոց ցոյց տուած իր երաժշտական հակումները կը դատապարտուին թողուիլ ըլլալու՝ նիւթականի բերմամբ. այնպէս որ ինք երբ կ'սկսի գոհրոգիսիօնը մշակել՝ արդէն իսկ հասած էր տարիքի մը որ արուեստագէտը ընդհանրապէս տիրացած կ'ըլլան իրենց կատարելագոյն միջոցներուն: — 13 տարու՝ կը ղրկուի Վեռնայի, առեւտր. ուսմանց հետեւելու: Երկու տարի (1889-1891) Մուրատ-Ռափայէլեան մնալէ վերջ՝ դասերուն հետ զուգընթացաբար կ'ստանայ դաշնակի նիւն. դասեր եւս յայտնի դաշնակահար Գոթվելի-նիէ, կիսամեայ շրջանի մէջ զիւրով քանի մը տարիէ ի վեր հետեւող ընկերները. պարագայ ժամերուն՝ մանր մունր երգեր յօրինելու ալ կ'իւլէ, դաշնաւորումի մասին առանց ծանօթութիւն ունենալու. այդ տեններուն է որ կը գրէ եռաձայն խմբերգ մը որ կ'երգուի տնօրէն Հօր տօնախմբութեանը: — Շրջանաւարտ ելլելով կը դառնայ ծննդավայր՝ շահաբեր պաշտօնի մը

ի ինդիր: Բացակայութեանը՝ մօրը գնած դաշնակը լաւագոյն բարեկամը կ'ըլլայ իր պանդոյր կենցաղին: Տարիուկէս վերջ կըրկին կը գտնենք զինք իտալիա. Բատուա ապրող Լ. Պոգածօ կ'ուսուցանէ իրեն դաշնաւորումի, բազմամասն նուագի (գոհրոգիսիօն) և խուսանուագի (ֆիւլ) գիտելիքները: Որոշած էր այլ եւս երաժշտութիւն ընտրել իրեն ասպարէզ: Դասընթացքն աւարտելուն՝ կը վերադառնայ Պոլիս, այս անգամ ուսուցչի հանգամանօք. բայց շատ չանցած կը համոզուի որ բոլոր սորվածները նուագահանութեան տեսակետով ոչինչ կ'արժեն եղբր: Ուսումը հիմքէն վերսկսիլ. այս կ'ըլլայ իր կէտ նպատակին. կը պատաղի ուսումնասիրութեամբ մեծանուն վարպետներու գործոց, կը հետեւի շարժմանցը ֆրնս. արդի դպրոցին՝ որուն ցոյց կու տայ մասնաւոր հասկում:

Մինչեւ 1905, շատ մը գործեր ունի Մանաս, աւելի ճիշդ՝ ունէր... ատոնք կը կոչուէին Oeuvres pour Piano, Mélodies և եռաձայն Tantum Ergo, բոլորն ալ փճացուած. յիշատակելի է միայն երկձեռն դաշնակի յատուկ Menuet-Valser՝ Շորէի ազդեցութեան տակ գրուած (հրտ. Պ. Գոմանտինկէր, Պոլիս): Նոյն տարին իւնիօն Պառնսէզի մէջ կազմուած